

POLİORKETİK: “KUŞATMA SAVAŞI VE DEMETRİOS POLİORKETES İLİŞKİSİ”

* * *

POLIORCETICS: “THE SIEGE WAR AND ITS CONNECTION TO DEMETRIOS POLIORKETES”

Ahmet SÖĞÜT*

ÖZ

Poliorketika (πολιορκητικά), Antik Yunan’dan gelen ve özellikle askeri stratejiyle ilgili bir terim olup; “*polis*” (şehir) ve “*orkein*” (kuşatmak) kelimelerinin birleşiminden türetilmiştir. *Poliorketik*, şehirlerin veya surların kuşatılmasıyla ilgili stratejileri ve teknikleri tanımlamakla birlikte, kentin korunması için geliştirilen çeşitli yöntem ve yapıları da içermektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere Poliorketik kavramı, hem saldırı hem de savunma sanatını bir araya getiren iki ana başlığın birleşim noktasıdır. Saldırı sanatı ile; tahkimatları yıkmak ve kenti ele geçirmek amaçlanırken; savunma sanatıyla da kenti veya tahkimatlı mevzileri düşman saldırılarına karşı koruma çabası öne çıkmaktadır. Poliorketik disiplini içerisinde ele alınan teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelere tepki amaçlı ortaya çıkan savunma yapıları elbette bazı yazarların seçkin bilgisine tanıklık eden bir takım önemli yayınların hazırlanmasına neden olmuştur, bu çalışmaların kapsamı ve değerinin farkında olarak, poliorketigin tüm alanlarında yenilikçi bir yaklaşım iddiasında değiliz, Çalışmanın özgünlük iddiası, arkeoloji literatüründe poliorketik sanatının sadece savunma mimarisinden ibaret olduğu ve ilk uygulayıcısının I. Demetrios Poliorketes olarak bilinmesinin önüne geçilecek olması ve bu sanatın aslında I. Demetrios Poliorketes ile başlamadığı, aksine kökeninin Mezopotamya uygarlıklarına dayandığının antik kaynaklar ve Arkeolojik veriler ışığında okuyucular ile buluşturacak olmasıdır.

Anahtar kelimeler: *Poliorketik, Kuşatma, Savunma, Demetrios, Mezopotamya.*

ABSTRACT

Poliorcetics (πολιορκητική) is a term originating from Ancient Greece and particularly related to military strategy. It is derived from the combination of the words ‘polis’ (city) and ‘orkein’ (to besiege). Poliorcetics describes strategies and techniques related to the siege of cities or walls, but also encompasses various methods and structures developed for the protection of the city. As can be understood from this, the concept of poliorcetica is the meeting point of two main headings that bring together both the art of

* Arkeolog Dr., İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kent Tarihi ve Tanıtımı Dairesi Başkanlığı, İzmir.

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-0655-0968> ♦ e-Mail: ahmetsogut2735@gmail.com

attack and the art of defence. The art of attack aims to destroy fortifications and capture the city, while the art of defence emphasises the effort to protect the city or fortified positions against enemy attacks. Technological developments within the discipline of poliorketika and the defensive structures that emerged in response to these developments have naturally led to the preparation of several important publications that bear witness to the distinguished knowledge of certain authors. Being aware of the scope and value of these studies, we do not claim to have an innovative approach in all areas of poliorketika. The originality of this work lies in challenging the notion prevalent in archaeological literature that poliorketika art is solely defensive architecture and that its first practitioner was Demetrios Poliorketes. Instead, it will present readers with archaeological evidence showing that this art did not begin with Demetrios Poliorketes, but rather has its origins in Mesopotamian civilisations. Among these civilisations, the Assyrians and Persians stand out. Both ancient sources and archaeological evidence confirm that these two civilisations used siege weapons. Therefore, the success of the Greeks in siege warfare in the 5th century BC is undoubtedly the result of this inherited legacy. It is also a fact that the Greeks redesigned, developed and optimised the poliorketika weapons they acquired through interaction or field experience. This study will explain that the foundations of Greek poliorketika lie in Mesopotamian civilisations, but that the art of poliorketika was made more functional by Demetrios.

Keywords: *Poliorketika, Siege, Defence, Demetrius, Mesopotamia.*

GİRİŞ

Antik yazarlardan, Herodotos (Hdt. 1, 81; 5, 34.) ve Thukydides’in (Thc. 2, 78.) kuşatmalar hakkında aktardığı bilgileri derleyen Bailly, Poliorketika’yı kuşatma ve abluka altına alma olarak yorumlamaktadır (Bailly, 1894,1889). Poliorketiği, şehirlere saldırma ve onları savunma sanatı olarak özetleyen Payen de, bu kavramı iki unsurun birleşimi (saldırı-savunma), tamamlayıcısı olarak kabul etmiştir (Payen, 2018,150-156). Drevillon ise; Poliorketik terimini, kapalı bir alanı ele geçirmek için verilen mücadeleyi aynı zamanda savunucuların saldırganlara karşı direnmek için kullanabilecekleri tüm süreçleri kapsayan saldırı ve savunma taktikleri olarak ifade etmiştir (Drevillon, 2007,15).

MÖ 5. yy’a kadar kısıtlayıcı olan poliorketiğin terimsel anlamı, zaman içerisinde gelişim göstermiştir. Özellikle Hellenistik Dönem’de, (πολιορκία/poliorkia) kuşatma sanatındaki tüm saldırı tekniklerini içeren kavramsal bir yapıya bürünmüştür (Pimouguet-Pedarros, 2011,20; Garlan, 1974,3-4.) ve böylece diğer teknikler gibi poliorketik de en geç MÖ 5. yy’ın sonlarına doğru kavramsal özerkliğini kazanmış olarak savaş sanatının kurucu bir disiplini haline gelmiştir (Garlan, 1974,3).

Bununla birlikte, bu ilk tanım, her ne kadar saldırı sanatı olarak literatürde yerini alsada da diğer temel bileşeninden yani tahkimatlardan kopuk kalsaydı, alâka düzeyini büyük ölçüde kaybederdi. Antik Çağ’da poliorketiğe itibar kazandıranlar kuşkusuz ki savunma yapıları ve o yapıları ortadan kaldırmayı hedefleyen teknolojik gelişmelerdir.

Poliorketik kuşatma, hoplit karşılaşmasının aksine, bir şehrin kuşatılması, ablukaya alınması, ciddi sonuçları olan, başarısızlığa uğramamak için son derece titiz bir şekilde yürütülmesi gereken bir dizi taktik ve teknik operasyonlar gerektiren savaş sanatıdır. Kuşatma savaşı, onun uygulamaları, teknikleri, taktikleri ve silahları olan bir geleneğin kökenidir (Dain, 1967,318). Uygulamadaki bu gereklilik teknik çalışmayı da zorunlu kıldığından, savaş sanatının özünü oluşturmaktadır. Bu nedenle poliorketik literatürünün ortaya çıkması da kaçınılmazdır (Battistini, 1994,97-125).

Yukarıda da görüleceği üzere poliorketik disiplini saldırı ve savunma sanatlarıyla bütünlük bir şekilde ele alınmıştır. Burada önemli olan ana unsur, bu sanatın ne zaman başladığı ve ilk uygulayıcılarının kimler olduğunun saptanmasıdır.

1. Antik Poliorketik Yazarlar

Aeneas Tacticus,	MÖ 370-355,	πολιορκητικά (Poliorketika) ¹
Philon,	MÖ 230-225,	Μηχανική σύνταξις (<i>Mēkhanikē syntaxis</i>) ²
Biton,	MÖ 230-225,	Κατασκευαὶ πολεμικῶν ὀργάνων καὶ καταπαλτικῶν, Kataskeuai polemikōn orgānōn kai katapaltikōn, Savaş Aletleri ve Mancınıkların Yapımı ³
Athenaeus,	MÖ 50-23,	Περὶ μηχανημάτων (Peri mēchanēmátōn) ⁴
Vitruvius,	MÖ 90-20,	De architectura ⁵
Heron,	MS 50,	Τὰ βελοπίικά (<i>Belopoeika</i>) ⁶
Apollodorus,	MS 115-117,	Πολιορκητικά (<i>Poliorkētiká</i>) ⁷
Ammianus,	MS 330-395,	Rerum gestarum Libri ⁸
Vegetius,	MS 379-395,	Epitoma rei militaris ⁹

2. I. Demetrios Poliorketes (Besieger) ile Poliorketik İlişki

Büyük İskender sonrası Diadoch'ların şiddetli rekabetleri, İskender'in ölümünü izleyen yıllarda, büyük ölçüde Yunan polislerinin büyük bölümünde müstahkem şehirlere saldırarak acımasız kuşatma sanatının uygulanmasına neden olmuştur. MÖ 4. yy'ın sonlarında, hareketli kuşatma kulelerinin yanı sıra, şehirleri, kapalı limanları koruyan kulelerin ve sur duvarlarına karşı daha güçlü ağır silahlar taşıyabilen devasa gemilerin inşası gelişmeleri tetiklemiştir. Bu ilerlemelerin çoğunun arkasındaki itici güç, hiç şüphesiz Poliorketes, "Şehirlerin Kuşatıcısı" olarak bilinen Antigonos'un oğlu I. Demetrios'tu. (Gomme, 1945,17; Heckel, 1984,16; Rose, 2019,169-187).

I.Demetrios'un kuşatma sanatındaki ustalığı, uyguladığı savaş stratejileriyle, antik kaynaklarca doğrulanmaktadır (Diod. 17.40.3; Plut. *Demetr.* 22.8, ayrıca bkz. Campbell, 2004, 3-58; Borvin, 2018). Özellikle MÖ 305/304'te Rodos'a yaptığı muhteşem

1 Aeneas Tacticus, Poliorketika, chs. 1-3, 10-14.

2 Philon of Byzantium, Mechanica, IV (Belopoeika).

3 Biton, Construction of War Machines and Artillery.

4 Athenaeus Mechanicus, Peri Mechanematon.

5 Vitruvius, De Architectura, X.1-22.

6 Hero of Alexandria, Belopoeika.

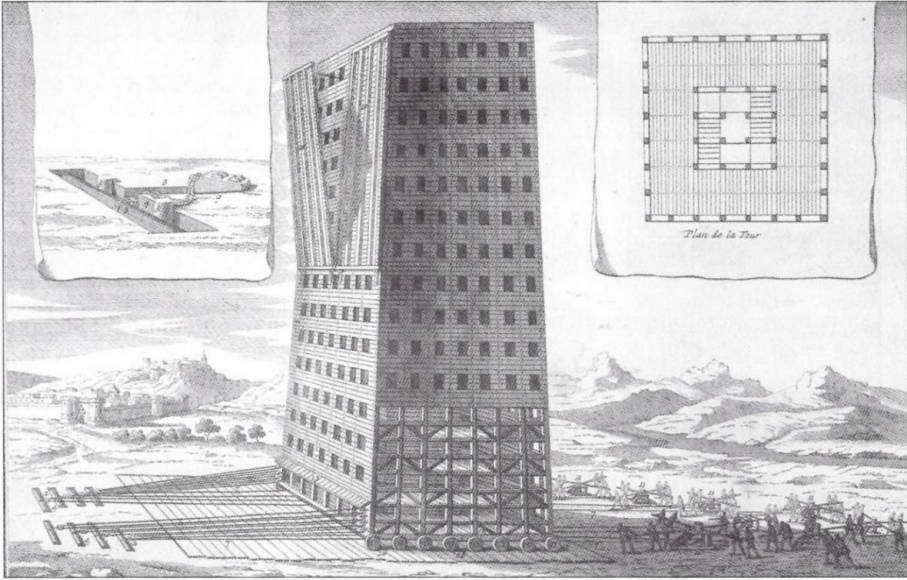
7 Apollodorus of Damascus, Poliorketika.

8 Ammianus Marcellinus, Res Gestae, XXIII-XXV.

9 Vegetius, Epitoma Rei Militaris, IV.1-30.

saldırı, Yunan dünyasını büyülemiş ve askeri teorisyenlere zengin bir malzeme deposu sağlamıştır (Rose, 2019,169-170). I. Demetrios’un Rodos’a saldırısı, kuşatma savaşı açısından radikal olarak farklı bir yaklaşımı temsil etmese de, bilinen mevcut taktikler üzerinde kapsamlı bir ustalık göstermiş ve kuşatmayı benzeri görülmemiş boyutlara ulaştırmıştır (Rose, 2019,169-187).

I. Demetrios’un gerek Rodos gerekse de diğer kuşatmalarda (Wheatley, 2020,153-179) (Pire, Munychia, Megara, Ourania ve Carpasia’yı ele geçirmesi gibi) kullandığı araçlar (helepolis/şehir alan, mancınık, koçbaşı vb.), kendisinden önceki dönemlerde ve savaşlarda kullanılmıştır (Biton, W., 51, 6-W., 51, 8 ; Vitruvius, X, 16, 4 ; Diodorus, XX, 91, 2-8 ; Ammianus, XXIII, 4, 10.). Dolayısıyla I. Demetrios’un kuşatma taktikleri ve araçları özel bir yenilik göstermez; ancak şu da bir gerçek ki kuşatma mekanizmalarının ölçeği/boyutu diğerlerinden farklıdır (Campbell, 2004,3-58; ayrıca bkz. Vitruvius, *De ark.* 10.16.7) (Şekil 1)¹⁰.

Şekil 1: I. Demetrios’un Hareketli Kuşatma Kulesi. (Boivin, 2018,307)

Diodorus Siculus’un aktardığı bilgiye göre (Diod. 20.48.4; Diod. 20.86.2, 95.5, 97.7); I. Demetrios’un MÖ 306/305’de Rodos’ta burulma özelliğine sahip mancınıkların yıkıcı gücünü gösterdiğini belirtmektedir. Aynı antik kaynak MÖ 332’de Tyre şehrinin duvarlarını yıkmak için ağır silah kullanan (mancınık) ilk kişinin İskender olduğundan

10 Yükseklik yüz yirmi beş fit (38 m), eni altmış fit (18 m) ve ağırlığı yüz altmış üç ton”. Mürettebatının «iki yüzden fazla asker olduğu ve onu hareket ettirmek için üç bin dört yüz adam aldığı» tahmin ediliyor. Vitruvius, X, 16, 4; Diodorus, XX, 91, 7.

bahsetmektedir (Diod. 17.45.2.) Yine benzer şekilde yazar, Rodos'ta I. Demetrios'un mühendisleri tarafından liman tahkimatlarının yüksekliğini kolayca aşan büyük kuşatma kulelerini desteklemek için gemileri bir araya getirerek taş atan mancınıklar için güverte oluşturdıklarını ifade ederken (Diod. 20.85.1, 20.88.7); Büyük İskender'in Tyre'de kuşatma makinelerini konumlandırma adına, yüzer platformlar yapmak amacıyla, kadirgaları bir araya getirerek benzer saldırı mekanizması oluşturduğu da bilinmektedir (Diod. 17.43.4.). Bunun da ötesinde, I. Demetrios tarafından sıklıkla kullanılan koçbaşlarının da onun döneminde veya I. Demetrios'un mühendislerince icat edilmediği, önceden de kullanılan bir kuşatma aracı olduğu antik kaynaklarca bildirilmektedir. Diodoros, Perikles'in Samos kuşatması sırasında (MÖ 440) ilk olarak koçbaşlarının kullanıldığını iddia etmiş (Diod. VII. 5; Diod. 12.28.3) ve bu iddia bir yüzyıl sonra, Plutarkhos tarafından da tekrarlanmıştır (Plut, *Per.*, 24,27).

Görüleceği üzere; MÖ 294-287 yılları arasında tahtta kalan, MÖ 305'te düzenlediği ancak başarısız olan Rodos kuşatmasından sonra Poliorketes (kuşatıcı) lakabını alan I. Demetrios Poliorketes, poliorketik savaş sanatının ilk uygulayıcısı olmamakla birlikte, var olan saldırı araçlarını kullanarak ve dönemin şartlarına uygun bir şekilde yeniden tasarlayıp geliştirdiği söylenebilir. Poliorketik eserlerde tanımlanan tüm kuşatma makineleri, çok nadir birkaç istisna dışında, önceden mevcuttur (McNicol 1997,5-12), bu durum poliorketik geleneğin devamı şeklinde nitelendirilebilir. MÖ 4. yy'ın ortalarından itibaren kullanılan poliorketik silahlar yeni bir buluş ile ortaya çıkmamışlardır. En iyi ihtimalle, Bizanslı Philon veya İskenderiyeli Heron gibi stratejistler, savaş makineleri hakkında teoriler üretmiş veya iyileştirmeler önermiş olabilirler (Wescher, 1867,25-26; ayrıca bkz. Philon, *Mech.* IV; Heron, *Belop.*).

Surlarını kuşatarak kentleri ele geçirmek, Yunanistan dışındaki dünyada bilinen bir uygulamaydı. Nosssov ve Kern, kapsamlı kuşatma savaşlarının Mezopotamya ve erken Pers yazıtlarında/ikonografisinde kuşatma taktikleri ve makinelerinin gelişimini aktarırken; Yunanlıların Peloponnesos Savaşı'na kadar (MÖ 431-404) kuşatma tekniği konusunda çok az şey geliştirdiklerine de dikkati çekmektedirler (Nosssov, 2005; Kern, 1999,89-106; Frederiksen-Leriche, 2016,9-11).

Bir şehri kuşatma altına alma uygulaması, Peloponnesos Savaşı'na kadar, Yunan kültürel belleğinde yeri olmayan bir uygulamadır. Peloponnesos Savaşı'na kadar geçen süre içerisinde Yunanlılar'ın kuşatma savaşını bilmedikleri, hoplit savaş tarzını benimsediklerini¹¹ (Connolly, 1998 b,36-37); ancak Pers savaşlarında edindikleri bilgiler ile kuşatma sanatını öğrendikleri belirtilmektedir (Thuc.1.102). Zaten Peloponnesos Savaşı'na kadar geçen süre içerisinde, kuşatma kavramı Yunanlıların demokrasi ve savaş kuralları ile pek bağdaşmıyordu. Yunanlılar, hoplitlerin bazı silahları kullanamayacağı, teslim olanların cezalandırılmasında sınırlama getirilmesi ve ölenlerin ülkesine iadesi,

11 "Bununla beraber söylemeyi gerekli bulduğum bir şey var; Yunanlılar çok düşüncesizce savaşırlar, hoppa, beceriksiz ve ihtiyatsızdırlar; örnek mi, savaş açtıkları zaman en güzel en düz oveyi seçer, altını üstüne getirirler, kaleden inip orada savaşırlar; sonunda yenen de büyük zararlar çıkar; yenilenlere gelince, lafını bile etmiyorum; kökten yok olurlar". Hdt. 7.9.

savaş esirlerinin korunması gibi son derece demokratik savaş kurallarına sahip olmaları, Yunanlılar’ın kuşatma savaşını benimseyememesinde önemli rol oynamıştır (Santosuosso, 1997,12-23)¹². Bu kurallar, Yunanistan’da mümkün olduğunca göze batmayan ve her iki tarafa da zarar vermeyecek şekilde inşa edilmiş onurlu bir savaş sisteminin varlığını savunmaktadır (Morton, 2011,2-58; Ober, 1997,13-15)¹³.

Antik Çağ’da savaş incelemeleri üzerine yapılan çalışmalar ve yayınların çoğalması poliorketik sanatına ilgiyi arttırsa da Yunan poliorketigi hakkında çok az şey yazıldığı da bilinen bir gerçektir. Bu nedenle ortaya atılan savlar ve gerekçeler kimi zaman tezatlık oluşturmaktadır. Bu karmaşanın önüne geçmek ve en azından poliorketik uygulamaları MÖ 4. yy ile sınırlamama adına biraz daha geriye giderek Mezopotamya uygarlıklarına (Asur-Pers) ve savaş taktiklerine, savaşta kullandıkları materyallere bakmak poliorketik sanatını ve kökenini anlamamıza yardımcı olacaktır.

3. Mezopotamya Poliorketigi

3.1. Asur Poliorketigi

Asur Dönemi’nde kuşatma savaşıyla (poliorketik) ilgili olarak meydana gelen yeniliklere tam olarak bakmadan önce, kapsamlarını anlamak için içinde meydana geldikleri tarihsel bağlamı dikkate almak gerekir.

MÖ 9. yüzyılda Mezopotamya topraklarında belli büyüklükteki şehirler artmaya başlamıştır. Bölgede meydana gelen yoğun kentleşme süreci ile eş zamanlı olarak gelişmekte olan metropoller, daha fazla ağırlık kazanmıştır. Bu özel bağlamın ortasında, Asur İmparatorluğu bölgesel bir güç olarak ortaya çıkmış ve devletin yapısını sürdürmek için bir dizi askeri kuşatmalara başvurmuşlardır (Abad, 2004,65-70).

MÖ 4. yüzyıldan itibaren Akdeniz bölgesinde kullanılan kuşatma makinelerinin çoğu, MÖ 9. yüzyılda Asur topraklarında kullanılan makinelerden esinlenerek yapılmıştır. Asurluların kuşatma makinelerini kullandığını anlatan yazılı kaynaklar elimizde bulunmamakla birlikte, Antik Çağ’da kuşatma savaşlarında kullanılan makinelerin kökenini doğrulayan çok önemli görsel kanıtlar mevcuttur (Rey, 2012; Abad, 2004,75-76).

Kuşatma araçlarının ilk grafik temsili, Nimrud’daki II. Asumnasirpal Sarayı’nın MÖ 9. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen kabartmalarında görülmektedir (Rey, 2012,35). Burada koç, mobil kuşatma kuleleri ve duvarları yıkmak için tünel kazma tekniklerinin kullanıldığı açıktır (Nadali, 2019,53-68). Nimrud kabartmalarında anlatılan savaş makineleri, yapıları gereği sabit ya da hareketli, oldukça büyük kulelerden oluşmaktaydı. Kabartmaların oranlarına göre hesaplamalar yapıldığında, kulelerin boyutunun 4 ila 6 metre uzunluğunda oldukları saptanmıştır (Nadali, 2019; Abad, 2004,590-593.) (Şekil 4-5 ve 6)

12 Hoplit savaşının ritüel unsurları, taraflardan birine bariz bir avantaj sağlamayan, üzerinde anlaşmaya varılmış bir savaş alanı, savaş sonrası ölü ve yaralıların toplanması için verilen karşılıklı rıza ve askerin memleketindeki çiftçilik yükümlülüklerini kesintiye uğratmamak için savaşları yaz mevsimleriyle sınırlandırmak gibi.

13 Ober: bu kuralların MÖ 7.yy’da uygulandığını ve MÖ 5.yy’ın ortalarına gelindiğinde bir hoplit devriminin gerçekleştiğini dolayısıyla bu kuralların çökmeye başladığını ifade etmektedir.

Şekil 4:
Nimrut Sarayı'ndan
Asumnasirpal'e ait
kabartma. (Abad,
2004,590, Fig. IV. 1)

Şekil 5: Bir şehrin kuşatılmasını gösteren II. Asumnasirpal kabartması.(Abad, 2004,593, Fig. IV. 7)

Şekil 6: Bir şehrin kuşatılmasını gösteren II. Asumnasirpal kabartması.(Abad, 2004,593, Fig. IV. 7)

Asurlular, kullandıkları birçok poliorketik araç ve kaynaklarla savaş yöntemlerini mükemmelleştirmeyi başarmışlar ve onlardan benzersiz bir performans elde edene kadar kullanımlarını optimize etmişlerdir. Belki de bu başarının büyük bir kısmı, askeri operasyonları sırasında geliştirilen ve şüphesiz herhangi bir şehrin direncini kırabilecek yeterli kaynakların toplanmasına izin veren muazzam insan ve maddi kaynakların seferber edilmesinde yatmaktadır (Gillmann, 2011,31-32; Abad, 2011,109-132).

Asurlular, dünya tarihinde savaşın ilk uzmanları olarak bilinmekle birlikte; tahkimatlar, kuşatmalar ile ilgili tarihin ilerleyen dönemlerinde karşılaştığımız şeylerin çoğu onlar tarafından çoktan sahnelenmişti. Bunlardan belki de en önemlisi, poliorketik silahların başında gelen, mancınıkların kullanımıydı.

Diodoros, mancınının MÖ 399’da icat edildiğine dair pasajlar sunsa da (Diod. 14.41.3-42.2; ayrıca bkz. Diod. 14.42.1; Rihll, 2007,138, Ober, 1987,569-604)¹⁴, bazı yazarlar Mancınının MÖ 9.yy’da Nimrud’da bir kabartma üzerinde görüldüğünü, dolayısıyla mancınının icadının Asurlular’a ithaf edilmesi yönünde görüş birliği oluşturmuşlardır (Şekil 7 ve 8) (Backer, 2013,50; Rawlinson, 1864,81; Ebeling, 1932,472; Madhloom, 1965,11; Mierzejewski, 1973,17; Gichon, 1997,247-253; Cuomo, 2004,771-772; Schellenberg, 2006,15-16).

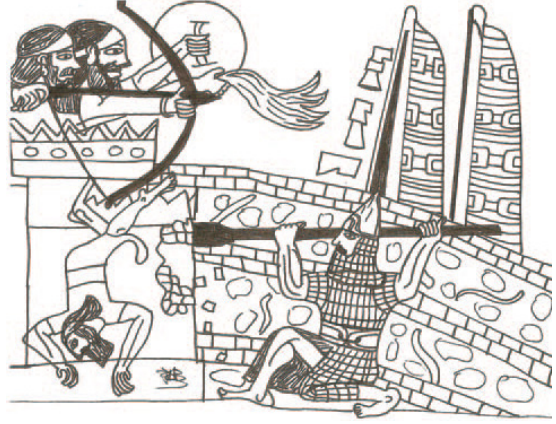
Günümüz araştırmalarından bazıları, Asurlular tarafından kullanılan mancınıkların varlığını, kaynaklar veya arkeolojik verilerle kanıtlanmış bir gerçek olarak kabul edilmiştir (Backer, 2013,50). Backer, “*L’art du siège néo-assyrien*” adlı çalışmasında bu konuyu ele almış ve Asur Dönemi’nde mancınıkların varlığına temel sağlayan bazı belgeler sunmuştur (Backer, 2013,50). Bu belgelerin başında, T. Madhloom’un da kabul ettiği, fakat orijinali şimdi kayıp olan, II. Assurnaşirpal Dönemi’ne tarihlenen bir rölyef gelmektedir (bkz. Şekil 6 ve 7) (Madhloom, 1965,11; Backer, 2013,51). Madhloom, Asurlular’ın mancınık kullandığına ilişkin bu savını¹⁵, rölyefteki nesneyi mancınıkla özdeşleştiren G. Rawlinson’a dayandırmaktadır (Rawlinson, 1864,81). Rawlinson, nesnenin mancınık olduğunu iddia etmekle birlikte, bu cihazın bir kuşatmada kullanıldığını da belirtmektedir (Rawlinson, 1864,80-82).

Rölyefte yer alan nesne, görünüşe göre ahşaptan yapılmış üçgen bir çerçeveden oluşmaktadır. Yapının üzerini, muhtemelen geometrik desenlerle bezenmiş, derilerden yapılmış bir koruyucu örtmektedir (Backer, 2013,55). Madhloom’a göre, cihazın taktik konumu kule savunucularını vurmak için iyi seçilmiştir. Bununla birlikte, etkili olması için, düşman hedeflerine yakın bir yerde konuşlandırılmıştır. Bu nedenlerle, söz konusu nesneler bir balista/mancınık olarak kullanılmış olup; bu çok büyük makinenin amacı da karşı tarafa büyük taşlar fırlatmak olmalıdır (Madhloom,1965,11).

14 Diod.14.42.1: καὶ γὰρ τὸ καταπελτικὸν εὐρέθῃ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐν Συρακούσαις. “Zira fırlatma makineleri (katapultlar) de bu dönemde Sirakuza’da icat edilmiştir.”

15 Madhloom, Asur rölyeflerinden hareketle, mancınık teknolojisinin kökeninin Yunanlılar’a ait olmadığını, Hellenistik Dönem’de zirveye ulaşan bu silahın, Asur kuşatma geleneğinin teknik olarak geliştirilmiş bir biçimi şeklinde yorumlamaktadır.

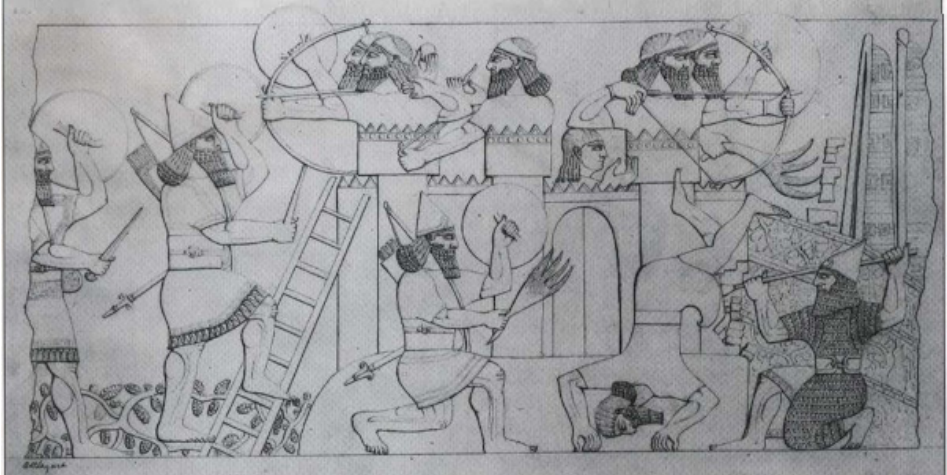
Backer tarafından sunulan bir diğer belge ise; Luckenbill (Luckenbill, 1924,69) tarafından yayınlanan Senacheribin yıllıklarında, kuşatma makinelerine (şube nimgalli) ilişkin ifadelerin yer aldığı bölümlerdir. Bu bölümlerden yola çıkan Mierzejewski, belgelerde “kalkan delici” teriminin yer aldığını, bu terimin de esas olarak, nörobalistik kuvvet ya da karşı ağırlık sistemi kullanarak uzun ok, mızrak veya dairesel taşlar göndermeyi mümkün kılan fırlatma makinelerine işaret ettiğini savunmaktadır (Mierzejewski, 1973,17; Backer, 2013,53).

Şekil 7: Rampanın tepesinde Asur mancınığı. (Backer, 2013, 578, Fig. 5)

Görüleceği üzere en etkili poliorketik silah olan mancınığın icadına yönelik çeşitli iddialar söz konusudur. Terminolojinin eksikliklerini bir kenara bırakırsak, açıktır ki, eski zamanlarda mancınıkların icadı konusunda bazı belirsizlikler bulunmaktadır (Schellenberg, 2006,15-16).

Bunlar içerisinde en dikkat çeken ise Plinius’a ait olanıdır. Romalı antik yazar Plinius, farklı silahları farklı uluslara atfederek “Ağır silahlar arasında, akrep Giritliler tarafından, mancınık Suriyeliler tarafından, balista ve sapan Fenikeliler tarafından icat edildi” (Plin. *NH* 7.201) ifadelerine yer vermiş; fakat Thukydides ve Ksenophon mancınıklardan hiç bahsetmemiştir. Onların sessizlikleri mancınıkların olmadığı anlamına

Şekil 8: II. Assurnasırpal Dönemi’ne tarihlenen bir rölyef. (Campbell, 2004:14)

gelmediği gibi, Biton’un MÖ 399 yılından önce iki farklı tipte burulma gücüne sahip makineleri konu edinmesi, MÖ 399 yılına gelene kadar ki mancınıkların gelişimine ışıktutmaktadır (Campbell, 2011,680). Biton’un bu tanımlamaları ilginçtir. Çünkü Diodoros, her türden mancınının ve çok sayıda saldırı silahının Dionysios döneminde yapıldığını bildirmektedir (Diod. 14.43.3).

Son olarak Heron ise; βελοποίικα (Belopoiika), mancınık ile ilgili, büyük bir gereksinimi karşıladığını, mümkün olan en uzak mesafeden, en yüksek darbe kuvvetine sahip teknik bir silah olduğundan bahsetmektedir, ancak bu ilk mancınıkların buluşu ve ortaya çıktığı bölge hakkında bilgi vermemektedir (Heron, *Belop.*, W. 75, 2-3).

3.2. Pers Poliorketiği

Poliorketik yekpare bir disiplin değildir, farklı uygulama alanlarına bölünmüştür. Bunlar, savunma ve saldırı olmak üzere özel uygulamalardır. Bu uygulama alanında yazılan ilk eser olan Aeneas’ın Poliorketikasına (Aen. Tact., *Poliorc.* XXXIII.2; Hunter, 1927.) atıfta bulunan A. Dain, poliorketik geleneğin MÖ 357/355 yıllarında başladığını belirtmektedir (Dain, 1967, VIII-IX)¹⁶.

Oysa, MÖ 5. yy başlarında isyan girişiminde bulunan Yunan şehirlerini geri almak için sefer düzenleyen Persler, Yunanlılara adeta poliorketik dersi vermişlerdir. Persler, Milet’i karadan ve denizden kuşatarak burada her türlü savaş makinelerini kullanmışlardır (Hdt, VI, 18; Winter, 1971a,308).

Persler tarafından kullanılan kuşatma aygıtlarının türü hakkında çok az şey bilinmektedir. Asurlu atalarının aksine, Persler kendilerini savaşın heykelsi tasvirleriyle betimlemediler ve edebi kaynaklarının çoğu Perslerin kuşatmalarını tanımlamaz. Buna karşılık Ksenophon, Büyük Kyros’un mühendislerden oluşan bir birliğe makine imalatı hakkında emir verdiğinden bahsetse de¹⁷, söz konusu makinelerin neye benzediği konusunda detaylı fikre sahibi değiliz (Campbell, 2004). Fakat; Fransız yazar Yvon Garlan, bunların bir tür kuşatma kuleleri olması gerektiğini varsayarak Kyros’un kesinlikle kuşatma cihazlarına sahip olduğunu savunmaktadır (Garlan, 1975; Campbell, 2004).

Bazı bilim insanları Perslerin bir çeşit mancınık kullandıkları savını öne sürmüşlerdir. Bu savın dayanağını ise; İncil oluşturmaktadır. Söz konusu kitapta Hezekiel’in MÖ 580 civarında Kudüs kuşatmasıyla ilgili “*belostaseis*”ten veya “*mancınık*” iddiasından bahsettiğini vurgularlar. (Ezek. 4.2; 21.22) (Bikai, 1992; Stuart, 1989; Campbell, 2004). Bununla birlikte, orijinal İbranice metin aslında koçbaşı anlamına gelen “*karim*” kelimesine sahiptir, bu nedenle mancınık referansı eski Yunan çevirmenleri tarafından yapılmış bir hata gibi görünmektedir. Kutsal yazının farklı bir pasajında ise; Yahuda Kralı Uzziah’ın, MÖ 760 civarında, oklar ve büyük taşlar fırlatan makinelerle (2

16 Dain, poliorketik kuşatma sanatı geleneğinin MÖ 357/355 yıllarında başlamasını, kuşatma tekniklerinin sistematik olarak belgelenmeye ve şehirlerin bu stratejileri uygulamaya başladığı dönem olarak belirtmektedir.

17 Ksenophon, tekerlekler dahil en alt katı ile birlikte yaklaşık üç orguiai (18 Yunan ayağı veya 5.6 m) yüksekliğinde olan bir yapıyı tanımlar. Söz konusu yapı, 20 kişilik mürettebata sahip ve toplam 120 talent (3 tondan biraz fazla) ağırlığı sekiz öküz tarafından kolayca çekilmekteydi.

Chr. 26.15) (Rochas d'Aiglun, 1882,154-177; 2 Chr. 26.15) Kudüs'ü savunduğu söylenir; fakat Campbell, Chronicles'in MÖ 300 yıllarında yazıldığını, dolayısıyla bu tarihlerde Yakın Doğuda mancınıkların yaygınlaştığını, Chronicles'de bahsi geçen açıklamaların kendi döneminde (MÖ 300 civarı) ayrıntılarıyla detaylandırmanın pek mümkün olmadığını altını çizmektedir (Campbell, 2004).

Campbell'in arkeolojik verilerden ve bilimsellikten uzak bu metinlere ihtiyatlı yaklaşması kabul edilebilir; fakat yakın zamanlarda iki Pers kuşatma bölgesinden gelen arkeolojik buluntular mancınık için yeni argümanların ortaya atılmasına neden olmuştur. Bunlardan ilki; Kıbrıs'taki Palaepaphos'ta, çapları 12 cm ile 28 cm arasında ve ağırlıkları 2 kg ile 22 kg arasında değişen, kabaca yuvarlak 422 kireçtaşı güllenin açığa çıkartılmış olmasıdır (Maier ve Karageorghis, 1984,200; Maier, 1974,26-48, Briant, 1994,111-114) (Şekil 2). Söz konusu kent MÖ 498 yılında Persler tarafından inşa edilen kuşatma tümseği ile ele geçirilmiştir (Hdt.1.162). 1950 yılında yapılan arkeolojik çalışmalar neticesinde kuşatma tümseği içerisinde ele geçirilen taş güller MÖ 5.yy'ın başlarında mancınıkların varlığını kanıtlamaktadır (Stylianoui 1989, 53-54, 432; Eph'al, 2009, 28; Paksoy, 2019,94-95).

Şekil 2: Palaepaphos'tan mancınık gülleri, (Campbell, 2004,14).

1990'larda Phokaia'da yapılan kazılarda taş bir güllenin bulunması tartışmayı yeniden alevlendirmiştir (Özyiğit, 1994,77-110; Özyiğit, 2003,113-114). Kapının eşiğinde bulunan tüf parçası kabaca işlenerek, 29 cm çapında ve 22 kg ağırlığında, bir küre haline getirilmiştir (Şekil 3). Pers uzmanı Briant ve Özyiğit bu güllenin elle atılamayacak kadar ağır olduğunu ve Persli kuşatmacıların mancınık kullandığını öne sürmüşlerdir (Briant, 1994,111-114; Özyiğit, 1994,83-84).

Güncel arkeolojik verilerin yanı sıra Antik yazarlardan Polyenus o dönemlerde mancınık kullanıldığına dikkat çekmektedir Polyenus, Büyük Kyros'un oğlu Cambyzes MÖ 525'te Pelusium'u (Mısır) kuşattığında, Mısırlı savunucular tarafından 'keskin ok, taş ve ateş atan mancınıkların kullanıldığını ifade etmektedir (Strat. 7.9)¹⁸.

18 Cambyzes Pelusium'a (Mısır'a) saldırdığında, Mısırlılar büyük bir kararlılık ile karşılık verdiler. Kuşatıcılara karşı müthiş motorlar geliştirdiler ve mancınıklarından füzeler, taşlar

Şekil 3:

Persler tarafından fırlatılan bir mancınık topu. (Özyiğit, 2003, 124, Fig. 4

Yine antik yazarlardan olan Ksenophon da Perslerin Lydia'yı ele geçirme aşamasında (MÖ 547) Kyros'un üstünlüğünü kabul etmeyi reddedenlerin duvarlarını hırpalamak için poliorketik araçlardan olan makineler ve koçların kullanıldığını iddia etmektedir (Cyr. 7.4.1) (Miller, 1914).

SONUÇ

Poliorketik savaş sanatı (poliorketika), kapsadığı savunma mimarisi ve saldırı teknikleriyle birlikte, içinde bulunduğu toplumun siyasi ve tarihi geçmişinin izinin sürüldüğü, birçok konu hakkında potansiyel bir bilgi taşıyıcısı olması nedeniyle de önem arz etmektedir.

İnşası ne zaman ve işlevi ne olursa olsun, poliorketik mimari ve poliorketik araçlar belirli bir dönemin ve belirli bir toplumun tanığıdır. Herhangi bir poliorketik unsurun bu çok anlamlı karakteri, gerek tahkimatlarla gerekse de kullanılan araçlarla ilgili teknik, politik, sosyal, tarihi ve sembolik alanlarda birçok çalışmanın yolunu açmıştır.

Yapılan çoğu çalışma, ilk bakışta çekici gelen bazı hipotezlere rağmen, temelde kusurlu akıl yürütmelerden ibaret olduğundan, eski bir tartışmayı, klasik arkeoloji alanında yeni bir hipotezle sunmayı zorunlu kılmıştır.

Kuşatma ve tahkimatlardaki büyük gelişmeler özünde birbirine bağlı olsalar da, elbette her biri diğerindeki ilerlemelere karşı koymak için gelişmiştir. Bu dinamik süreç, Mezopotamya Uygarlıkları ile başlamış ve Hellenistik Dönem'de zirveye ulaşmıştır. Hem vurucu koçlar hem kuşatma kuleleri hem de mancınıklar mükemmelleştirilmiş ve daha sistematik hale getirilmiştir.

Yunanlılar'ın poliorketik araçlarla tanışması, Yunan-Pers Savaşları sırasında gerçekleşmiş ve sonrasında poliorketik silahlar MÖ 4. yy'da önemli bir rol oynamaya

ve ateş fırlattılar. Bu yıkıcı baraja karşı koymak için Cambyse, köpekleri, koyunları, kedileri ve Mısırlıların kutsal saydığı diğer hayvanları ön saflarında topladı. Mısırlılar, büyük saygı duydukları hayvanlara zarar verme korkusuyla operasyonlarını derhal durdurdular. Cambyse, Pelusium'u ele geçirdi ve böylece kendisine Mısır'a giden yolu açtı. Blume, 1855.

başlamıştır. Fakat; MÖ 4. yy'dan itibaren Akdeniz Bölgesi'nde kullanılan kuşatma makinelerinin çoğu, MÖ 9. yy'da Asur topraklarında kullanılan makinelerden esinlenerek yapılmıştır. Asurlular'ın kuşatma makinelerini kullandığını anlatan yazılı kaynaklar elimizde bulunmamakla birlikte, Antik Çağ'da kuşatma savaşlarında kullanılan makinelerin kökenini doğrulayan çok önemli görsel kanıtlar mevcuttur.

Asurlular, kuşatma savaşlarında kendilerini kanıtlamış, kuşatmalardan başarılarla çıkmış ve düşmanlarına karşı başarılar elde etmiştir. Kazanılan bu zaferlerin ardında, hiç şüphesiz teknik bir yaratım olan, poliorketik araçlar yer almaktadır.

Persler de tıpkı Asurlular gibi, bir şehrin alınmasını ve o şehrin kalıcı olmasının kararlı bir silah politikasıyla doğrudan ilişkili olduğuna inanmaktaydı. Her ne kadar Persler tarafından kullanılan kuşatma aygıtlarının türü hakkında çok az şey bilsek de, arkeolojik kanıtlar ve bazı antik kaynaklar onların poliorketik sanatında ilerleme kaydettiklerini doğrulamaktadır.

Yunan savaş araçları gelişimlerini, MÖ 9. yy'dan beri doğu dünyasında kullanılan makinelere borçludur. Doğu dünyasının savaş tekniklerinin Kartaca üzerinden Yunan topraklarına ulaşması dört yüzyıl sonra, MÖ 5. yy'da olmuştur. Bu andan itibaren poliorketik, tarihindeki en büyük evrimi geçirecek, özellikle de kuşatma kavramı, daha ileri boyuta taşınacaktır.

S. Rey'in, Yakın Doğu İstihkamı hakkındaki yayınından da anlaşılacağı üzere, gelişen saldırı ve savunma teknolojisinin önceki dönemlerin teknik bilgisinden doğrudan etkilendiği açıktır. Bu kapsamda, Yunanlılar Peloponnesos Savaşı'nın başlamasına kadar poliorketik alanında gerçek bir yeniliğe sahip değillerdi, temelde sadece Persler tarafından kullanılan teknikleri (koçlar, rampalar ve tüneller) kopyalayarak kuşatma tekniklerini geliştirmişlerdir.

Yukarıda bahsedildiği gibi, MÖ 5. yy'ın ikinci yarısında kuşatma araçlarının yayılması büyük olasılıkla, açık ve kolay erişilebilir arazi üzerine inşa edilen şehir surlarının artmasıyla doğru orantılıydı. En eski yerleşim yerlerinin, kısmen veya tamamen duvarsız olan bir dış şehirleri olduğundan ve Peloponnes Savaşı'ndan önce müstahkem akropolle-
rinin sarp arazisine karşı kuşatma makineleri kolayca getirilemediğinden, kuşatma savaşı sınırlı bir öneme sahipti. Ancak, kentleri çevreleyen sur duvarları düz bölgeleri de kapsayacak şekilde genişletilir genişletilmez, kuşatma araçlarının etkin bir şekilde kullanılması mümkün hale gelmiş ve poliorketiğin göreceli değeri daha da artmaya başlamıştır¹⁹.

Kuşatma savaşı teknolojisi diğer bir ifadeyle poliorketik, tarih boyunca nispeten doğrusal ve gelişen bir ilerleme kaydetmiştir. İşgalciler yeni saldırı biçimleri geliştirdikçe, bunlara karşı koymak için yeni tahkimatlara ihtiyaç duyulmuştur. Özellikle Hellenistik Dönem'de yeniden tasarlanan ve dayanıklı hale getirilen şehir surlarına/kapılarına karşı, önceden var olduğunu bildiğimiz kuleler, koçlar ve mancınıklar daha işlevsel hale

19 Peloponnes Savaşından sonra Mytilene ve Melos kuşatmalarında Yunanlılar'ın poliorketik sanatında başarı kaydettikleri bilinmektedir. Bkz. Thuc. 3.18, 25, 27-8, 36, 50; 5.114.1-2, 115.4, 116.2-3; Winter, 1971a,57.

getirilmiş ve kuşatma girişimleri başarıyla sonuçlanmıştır. Bu ilerlemelerin çoğunun arkasındaki itici güç, Poliorcetes, “Şehirlerin Kuşatıcısı” olarak bilinen Antigonos’un oğlu I. Demetrios’dur. I. Demetrios, müstahkem şehirlerin saldırı ve savunmasının ve Helenistik askeri gelişmelerin ne yönde uygulanması gerektiğinin adeta dönüştürücüsü olmuş, kendisinden sonra gelen orduların da benzer makineler geliştirmesine öncülük etmiştir.

Poliorketik kuşatmanın Yunan savaş anlayışında belirli bir döneme kadar yerinin olmadığı görülmektedir. Özellikle MÖ 5. ve 4.yy’lara gelindiğinde kentler arasında artan rekabet ister istemez savunma tekniklerinin güçlendirilmesini dolayısıyla da kuşatma stratejilerinin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu süreçte en doğru yöntem, askeri gereksinimler ile mühendislik bilgisinin birleşimidir. Kazanılan deneyimler ve önceden kullanılan savaş araçları Yunan Poliorketiğinin gelişmesine çok ciddi zemin hazırlamıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi, söz konusu ilerlemenin kökeninde elbette ki Mezopotamya Poliorketiği diğer bir deyişle Asur ve Pers Poliorketiği yatmaktadır. Yunanlar kuşatma sanatındaki taktik ve tekniklerin birçoğunu kendileri icat etmemiş, Asur ve Pers geleneklerinden dolayı olarak devralmışlardır. Dolayısıyla Yunan kültüründe pek yeri olmayan poliorketiğin temelleri, büyük ölçüde Asur ve Pers poliorketika geleneklerinin bir sentezi olarak şekillenmiş ve bu etkileşim, Helenistik Dönem’de poliorketiğin sistematik bir disiplin hâline gelmesine öncülük etmiştir.

Sonuç olarak; Hellenistik Dönem’de Poliorketik sanatının sistematik hale gelmesi, yalnızca Yunan teknolojisinin özgün bir ürünü olarak görülmemelidir. Dolayısıyla bu sanat, Asur ve Pers deneyimlerinin Yunanlılar’ın zeka ve disiplin anlayışı ile harmanlanması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sentez I. Demetrios Poliorketes gibi kuşatma sanatında uzmanlaşan kişilerin pratik uygulamaları ile somutlaşmış ve şehir kuşatmalarında etkin bir stratejik pratik olarak kendini göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Abad, R. S. (2004). *La Poliorcética En El Mundo Antiguo*, Memoria Presentada Para Optar Al Grado De Do Revue des Études ctor Por, Facultad De Geografía E Historia, Departamento de Ciencias y Técnicas Historiográficas y de Arqueología, 2004.
- Abad, R. S. (2011). *La poliorcética en el Imperio Neosirio, Poliorcetic in Neoassyrian Empire*.
- Aeneas Tacticus. *Énée le Tacticien: Poliorcétique*, ed. A. Dain, trans. A.-M. Bon (Paris 1967).
- Aiglun A. (1882). l'artillerie chez les anciens, *Bulletin Monumental*, X, Paris, (pp. 154-177).
- Ammien Marcellin. *Rerum gestarum libri* - Livre XXIII, Texte traduit et commenté par E. W. MARSDEN, Greek arroman artillery: technical treatises, Oxford, 1971. (Edition et traduction partielle : (XXIII, 4, 1-3), pp. 237-240 ; (XXIII, 4, 4-7), pp. 250-254). Archaic and Classical Periods. Leukosia.
- Apollodorus of Damascus. *Poliorketika* (R. Schneider, Ed.). Berlin: Weidmann, 1908.
- Athenaeus Mechanicus. *Peri mechanematon* (E. W. Marsden, Ed. & Trans.). Oxford: Oxford University Press, 1969.
- Bailly, A. (1894). *Dictionnaire grec-français*. Paris: Hachette.
- Battistini, O. (1994). *La guerre*, Paris.
- Bikai, P. M. (1992). "Phoenician Tyre," Martha Sharp Joukowsky (ed.), *The Heritage of Tyre: Essays on the History, Archaeology and Preservation of Tyre*. Dubuque, Iowa: Kendall-Hunt Publishing Co.
- Biton. (1971). *Construction of war machines and artillery* (E. W. Marsden, Ed.). Oxford: Clarendon Press,
- Blume, W. H. (1855). *Polyän's Kriegslisten*. Stuttgart, 1855.
- Boivin, P. (2018). *Les traités grecs et romains de poliorcétique Etude d'une tradition littéraire (c. 360/355 avant J.-C. – c. 386 après J.-C.)*
- Briant, P. (1994). À propos du boulet de Phocée. *Revue des Études Anciennes* 96: 111–14.
- Campbell, D. B. (2003). *Greek and Roman artillery, 399 BC–AD 363*. Oxford: Oxford University Press.

- Campbell, D. B. (2004). *Ancient siege warfare: Persians, Greeks, Carthaginians and Romans, 546–146 BC*. Oxford: Oxford University Press.
- Campbell, D. B. (2005). *Ancient siege warfare: Persians, Greeks, Carthaginians and Romans, 546–146 BC*. Oxford: Oxford University Press.
- Campbell, D. B. (2011). Ancient catapults: Some hypotheses reexamined. *Hesperia*, 80(2), 225–260.
- Chevedden, P. (2000). *The invention of the counterweight trebuchet: A study in cultural diffusion*. Washington, DC: Dumbarton Oaks Research Library and Collection.
- Connolly, P. (1998). *Greece and Rome at war*, Oxford – Londres.
- Cuomo, S. (2004). The sinews of war: ancient catapults. *Science* 303 (5659) 771–72.
- Cuomo, S. (2007). *Technology and culture in Greek and Roman antiquity*. Key Themes in Ancient History. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dain, A. (1967). *Centre de recherches d’histoire et civilisation byzantines*, Paris.
- De Baker, F. (2013). *L’art du siège néo-assyrien*. Leiden: Brill.
- Diodorus. *Library of history* (C. H. Oldfather, Trans.; Vols. 4–8). Cambridge, MA: Harvard University Press; London: William Heinemann.
- Drevillon, H. (2007). *Batailles: Scènes de guerre de la Table ronde aux tranchées*. Leiden: Seuil.
- Ebeling, E. (1932). *Reallexikon der Assyriologie: A–B*. Berlin: W. de Gruyter. (éd.) et alii, *Reallexikon der Assyriologie A–Bepašte*, Berlin, W. de Gruyter, 1932.
- Eph’al, I. (2009). *The City Besieged, Siege and Its Manifestations in the Ancient Near*, 2009.
- Fields, N. (2006). *Ancient Greek fortifications 500–300 BC*, Osprey Publishing, Oxford.
- Frederiksen, R. (2011). *Greek city walls of the Archaic period, 900–480 BC*. Oxford: Oxford University Press.
- Frederiksen, R. (2016). *Focus on fortifications: New research on fortifications in the ancient Mediterranean and the Near East* (Monographs of the Danish Institute at Athens, Vol. 18). Athens: Danish Institute at Athens.
- Garlan, Y. (1974). *Recherches de poliorcétique grecque*, Paris.

- Garlan, Y. (1975). *War in the ancient world: A social history* (Ancient Culture and Society, Vol. 3). London: Thames and Hudson.
- Garlan, Y. (1984). War and siegecraft. In F. W. Walbank, A. E. Astin, M. W. Frederiksen, & R. M. Ogilvie (Eds.), *The Cambridge ancient history* (Vol. VII, Part 1: The Hellenistic World, Cambridge: Cambridge University Press.
- Garlan, Y. (1992). “La poliorcétique”, *Les Dossiers de l’ Archeologie*, 172, pp. 28 – 36.
- Garlan, Y. (2003). *La guerra en la antigüedad*. Madrid: Alderabán Ediciones.
- Gillmann, N. (2005). Les camps fortifiés assyriens et leurs représentations dans les bas-reliefs. *Orient-Express*, 2, 44–51.
- Gomme, A. W. (1945). *A historical commentary on Thucydides*. Oxford: Clarendon Press.
- Heckel, (1984). *Demetrios Poliorketes and the Diadochoi*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Herodotos (1991). *Herodot Tarihi*. Çev. M. Ökmen-A. Erhat, İstanbul.
- Heron (1971). *Tà βελοπύικά*, Texte traduit et commenté par E. W. MARDEN, Greek and roman artillery: technical treatises, Oxford.
- Hornblower, S. (1996). *A commentary on Thucydides* (Vol. 2: Books IV–V.24). Oxford: Clarendon Press commentary on Thucydides, volume II: books IV-V.24, Clarendon Press, Oxford.
- Hunter, L. W. (1927). *Aeneas on siegecraft*. Oxford: Clarendon Press.
- Kern, P. B. (1999). *Ancient siege warfare*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Ksenophon (1998). *Anabasis*, revised edn, trans. CL Brownson, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.
- Ksenophon (1918). *Hellenica*, trans. CL Brownson, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts. B. Secondary Sources.
- Ksenophon (1914). *Cyropaedia, Volume I: Books 1-4*. Translated by Walter Miller. Loeb Classical Library 51. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Lawrence, A. W. (1979). *Greek aims in fortification*. Oxford: Clarendon Press.
- Luckenbill, D. (1924). *The annals of Sennacherib*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Madhloom, T. (1965). Assyrian siege-engines. *Sumer*, 21, 9–15.

- Maier, (1961). *In Eranion Festschrift für Tübingen*.
- Maier, F. - Karageorghis, V. (1984). *Paphos: History and archaeology*. Nicosia: Bank of Cyprus Cultural Foundation.
- Maier, F. G. (1959). *Griechische Mauerbauinschriften* (Vol. 1). Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Maier, F. G. (1974). Ausgrabungen in Alt-Paphos: Sechster vorläufiger Bericht über die Grabungskampagnen 1971 und 1972. *Archäologischer Anzeiger*, 1974, 1–44.
- Marsden, E. W. (1969). *Greek and Roman artillery: Historical development*. Oxford: Clarendon Press.
- Marsden, E. W. (1971). *Greek and Roman artillery: Technical treatises*. Oxford: Clarendon Press.
- McNicoll, A. (1997). *Hellenistic fortifications from the Aegean to the Euphrates*. Oxford: Clarendon Press.
- Mierzejewski, A. (1973). La technique de siège assyrienne aux IXe et VIIIe siècles avant notre ère. *Études et Travaux*, 7, 20–30.
- Morton, A. S. (2011). *Unconventional weapons, siege warfare, and the hoplite ideal* (Unpublished master's thesis). The Ohio State University, Columbus, OH.
- Nadali, D. (2001-03). Guerra e morte: l'annullamento del nemico nella condizione di vinto, *Scienze dell'Antichità* 11: 51-70.
- Nadali, D. (2004). La campagna di Assurbanipal contro gli Arabi: proposta di lettura delle dinamiche di una battaglia in campo aperto, *SMEA* XLVI/1: 59-78.
- Nadali, D. (2005). The Assyrian army: The representations of foreign soldiers and their employment. In W. H. van Soldt (Ed.), *Ethnicity in ancient Mesopotamia* (pp. 209–222). Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten.
- Nadali, D. (2019). Images of Assyrian sieges: What they show, what we know, what can we say. In J. Armstrong & M. Trundle (Eds.), *Brill's companion to sieges in the ancient Mediterranean*. Boston: Brill.
- Brill's Companion to Sieges in the Ancient Mediterranean Edited by Jeremy Armstrong Matthew Trundle- BOSTON/2019, Images of Assyrian Sieges: What They Show, What We Know, What Can We Say
- Nossov, K. (2005). *Ancient and Medieval Siege Weapons: A Fully Illustrated Guide to Siege Weapons and Tactics*. Lyons Press, 2005.

- Ober, J. (1987). “Early Artillery Towers: Messenia, Boiotia, Attica, Megarid”, *AJA* 91 (1987): 569-604.
- Özyiğit, Ö. (1991). On the Dating of the City Walls of Ephesos. Erol Atalay Memorial, *Arkeoloji Dergisi Özel Sayı* (1). 456
- Özyiğit, Ö. (1994). *The city walls of Phokaia*. *Revue des Études Anciennes*, 96(1–2), 77–109.
- Özyiğit, Ö. (2003). Phokaia’da Akurgal’ın Kazıları Işığında Son Dönem Çalışmaları, *Anadolu /Anatolia* 25, 2003.
- Paksoy, S. (2019). *Antik dönemde “Geländemauer” (Hattu Balâ) tipi kent surlarının ortaya çıkışı ve gelişimi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Payen, P. (2018). *La guerre dans le monde grec (VIIIe–Ier siècles av. J.-C.)*. Malakoff: Armand Colin.
- Philon of Byzantium (1919). *Mechanica* (H. Diels & E. Schramm, Eds.), IV (*Belopoeika*). Leipzig: Teubner.
- Pimouguet-Pedarros, (2011). *La cité à l’épreuve des rois: Le siège de Rhodes par Démétrios Poliorcète (303–304 av. J.-C.)*. Rennes: Presses Universitaires de Rennes.
- Plinius the Elder. (1960). *Natural History* (H. Rackham, Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Plutarkhos. *The age of Alexander: Nine Greek lives* (Trans. I. Scott-Kilvert). London: Penguin Books.
- Plutarkhos. *Yaşamlar: Perikles ve Fabius Maximus* (Çev. M. Mete). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Polyain (1855). (*Strategemata*) Kullanılan Metin ve Çeviriler: Polyän’s Kriegslisten. Trans.: W.H. Blume - C. Fuchs. Stuttgart.
- Polybius. (1889). *Histories* (E. S. Shuckburgh, Trans.). London & New York: Macmillan.
- Rey, S. (2012). Mesopotamian Poliorcetics Before Assyria: *Genesis Of The Art Fortification And Siege Warfare*. 2012.
- Rihll, E. (2009). Ancient technology. In A. Erskine (Ed.), *A companion to ancient history* (pp. 486–496). Chichester, West Sussex: Blackwell Publishing.
- Rose, T. C. (2019). *Demetrius the Besieger (and Fortifier) of Cities- Chapter 9* (p.169-187), Thomas C. Rose- BOSTON-2019.

- Santosuosso, A. (1997). *Soldiers, citizens, and the symbols of war: From classical Greece to Republican Rome, 500–167 B.C.* Boulder, CO: Westview Press.
- Singh, U. (2008). *A History of Ancient and Early Medieval India: From the Stone Age to the 12th Century.* p. 451.
- Stuart, D. (1989). “Ezekiel” Lloyd J. Ogilvie, General editor, *The Communicator's Commentary.* Dallas: Word Books.
- Stylianou, P. J. (1989). *The age of the kingdoms: A political history of Cyprus in the Archaic and Classical periods.* Nicosia: Archbishop Makarios III Foundation.
- Thukydides. *Peloponnesos Savaşı.* Çev. T. Gökçöl. İstanbul.
- Vegetius (1996). *Epitoma rei militaris* (N. P. Milner, Trans.). Liverpool: Liverpool University Press.
- Vitruvius (2005). *Mimarlık Üzerine On Kitap.* Çev. S. Güven. İstanbul.
- Wescher, C. (1867). *La poliorcétique des Grecs.* Paris: Imprimerie Impériale.
- Wheatley, P. (2020). *Demetrius the Besieger.* Oxford: Oxford University Press.
- Winter, F. E. (1971). *Greek fortifications.* Toronto: University of Toronto Press.
- Winter, F. W. (1994). ‘Problems of tradition and innovation in Greek fortifications in Asia Minor, late fifth to third century B.C.’, *REA* 96.1, pp.29-52
- Wycherley, R. E. (1976). *How the Greeks built cities: The relationship of architecture and town planning to everyday life in ancient Greece* (2nd ed.). New York: W. W. Norton & Company.

Hakem Değerlendirmesi: Çift “kör” hakem incelemesi.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek aldığını beyan etmemiştir.

Etik Beyan: Yazar, kullandığı görsellerle ilgili bir telif problemi olmadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Double-blind peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Ethical Statement: The author declared that there is no copyright problem with the images.

Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü | *Ege University, Institute of Social Sciences*

Ege Sosyal Bilimler Dergisi | ***Journal of Ege Social Science***

e-ISSN 2651-4982

Cilt 6, Sayı 2, Aralık 2025 | *Volume: 6, Issue: 2, December 2025*

Sahibi (Owner): Ege Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü adına Müdür (On behalf of Ege Univ. Institute of Social Sciences, Director): Prof. Dr. Mustafa MUTLUER ♦ **Yazı İşleri Müdürü (Managing Director):** Koray KULEYİN (Enstitü Sekreteri | Institute Secretary) ♦ **Baş Editör (Editor in Chief):** Dr. Öğr. Üy. Aytekin ERDOĞAN ♦ **Editör (Editor):** Dr. Ender ÖZBAY ♦ **İngilizce Dil Editörü (English Language Editor):** Doç. Dr. Burcu TÜRKCAN ♦ **Almanca Dil Editörü (German Language Editor):** Dr. Öğr. Üyesi Hatice Deniz CANOĞLU ♦ **Yayın Kurulu (Editorial Board):** Prof. Dr. Zühal ÖZEL SAĞLAMTİMUR, Prof. Dr. Selami FEDAKAR, Prof. Dr. Saniye UYSAL ÜNALAN, Prof. Dr. Ali Maruf ALASKAN, Prof. Dr. Burcu ARACIOĞLU, Prof. Dr. Abdullah TEMİZKAN, Prof. Dr. Günay Serap TEKİNSAV SÜTCÜ ♦ **Grafik Tasarım/ Mizampaj - Teknik İşler - Strateji - Süreç Yönetimi - Sekreteryä (Graphic Desing/page layout - Technical works - Strategy - Process management - Secretarait):** Ender ÖZBAY

İnternet Sayfası (Açık Erişim)

Internet Page (Open Access)

DergiPark
AKADEMİK

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/esbd>

Ege Sosyal Bilimler Dergisi hakemli, bilimsel bir dergidir; Haziran ve Aralık ayında olmak üzere yılda iki kez yayınlanır.

Journal Of Ege Social Science is a peer-reviewed, scholarly, periodical journal published biannually, in June.